

Karaman O. Directions and Activity Content of the University in Conditions of Hybrid Warfare in East Ukraine

The article reveals the direction and activity content of the university in conditions of hybrid warfare in East Ukraine. It was found that the main component of hybrid warfare is the information warfare is a set of coordinated activities carried out by the state and individuals to conquer and retain information superiority over the enemy by acting on its information infrastructure and information that it exists, and undermine the moral and psychological population of resistance of the enemy while protecting the similar impact with its side. Proved that one of the main actors promoting stopping the conflict in East Ukraine, information security in the region, social and psychological and pedagogical protect the most vulnerable groups have moved to the Ukrainian authorities controlled by area university. In conditions of hybrid warfare University became the center of the region is educational, scientific, social and cultural, information.

Key words: hybrid warfare, information warfare, information and psychological operation, university, region.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.22:7.072.7

Н. В. Сулаєва

**ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ОТРИМАННЯ
НЕФОРМАЛЬНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

Сучасна техногенно-інформаційна епоха характеризується насиченням світового простору надзвичайно великим потоком відомостей, які заповнюють усі сфери людського життя. Це, безумовно, має позитивний вплив на суспільний розвиток, зокрема, на розквіт демократії, злет національної свідомості, вияв сили людського духу та життєствердження. Водночас пронизування особистісного простору молоді людини надмірною, деколи дегуманізованою техніко-операційною інформацією, почасти викликає негативні або суперечливі трансформації особистості, наприклад, формування цілераціональності, калькулятивності, цинічності тощо. Одним із ефективних шляхів підготовки молодого покоління до повноцінного життя в умовах розвитку інформаційного суспільства є високий рівень світоглядних орієнтацій вихователів, учителів, психологів, соціальних працівників, котрі організують навчально-виховний процес в різних типах освітніх закладів.

Посиленню конструктивних чинників формування молодого людини, осмисленню причин виникнення деструктивних впливів на особистість та пошукам шляхів їх мінімізації присвятили наукові розвідки вітчизняні філософи сучасності (Є. Андрос, А. Дондюк, В. Загороднюк, Т. Лютий, Л. Солонько, Г. Шалашенко, О. Ярош та ін.), психологи (С. Болтівець, О. Бондаренко, Н. Каліна, Н. Пов'якель, В. Семиченко та ін.), педагоги (Т. Андрущенко, Г. Бал, І. Бех, Л. Губерський, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Лещенко, С. Соломаха та ін.). Науковці стверджують, що винятково важливим у формуванні молодого людини є осмислення нею свого місця й ролі в суспільстві, усвідомлення прав і обов'язків, розуміння правильності вибору форм і напрямів власної діяльності, становлення світоглядних орієнтацій. Виключно цінним у досягненні цих завдань є освітньо-виховне середовище навчального закладу, зокрема, педагогічного ВНЗ, у якому відбувається особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців. Актуальність проблеми усвідомлюється професорсько-викладацьким складом вищих педагогічних навчальних закладів, де постійно оновлюються підходи до професійної підготовки фахівців освіти. Ефективним, на наше переконання, є підхід, що дозволяє реалізувати конвергентне поєднання формальної й неформальної (зокрема, мистецької) освіти студентів педагогічних ВНЗ.

У пропонованій статті важливим є обґрунтування ефективності конвергенції формальної освіти з неформальною мистецькою освітою в художньо-творчих колективах вищих педагогічних навчальних закладів з метою формування світоглядних орієнтацій майбутніх учителів.

У сучасних умовах розвитку суспільства світоглядні уявлення та переконання студентів вітчизняних вищих педагогічних закладів освіти, як і молодого покоління загалом, формуються в контексті переоцінки історичного минулого нашої держави, утвердження плюралізму, розмаїття поглядів на різні аспекти суспільного життя, оновлення системи навчально-виховної роботи. Важливим кроком в трансформаційному процесі освітнього середовища педагогічних вишів є збагачення результатів формальної освіти студентів неформальною мистецькою освітою.

Зауважимо, що на відміну від формальної освіти (яка передбачає навчання на загальному і/або професійному рівні й завершується видачею загальнонавчального диплома або атестата), неформальна мистецька освіта в системі професійної підготовки вчителя розглядається як добровільна мистецька діяльність особистості, що здійснюється поза формальним навчанням у вищому педагогічному закладі освіти, реалізується здебільшого в художньо-творчих колективах і не супроводжується видачею диплома офіційного зразка [1, с. 75]. У вищих педагогічних навчальних закладах такими художньо-творчими колективами є хори, вокальні та хореографічні ансамблі, театральні, образотворчі гуртки, майстерні декоративно-вжиткового мистецтва тощо. Метою неформальної мистецької освіти є стимулювання

особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів через задоволення їхніх соціокультурних й освітньо-професійних індивідуальних потреб. Ця мета конкретизується в завданнях духовного, соціального, мистецького розвитку, та передбачає:

- активізацію творчого потенціалу особистості;
- гармонізацію психоемоційного й фізичного стану студента;
- розвиток неповторної індивідуальності учасника художньо-творчого колективу, узагальнення життєвого досвіду та співвіднесення його з системою цінностей, які історично склалися в державі та сучасному молодіжному середовищі;
- активне й діяльне засвоєння різних видів мистецтва та прогнозування можливостей їх використання в професійних ситуаціях;
- виховання національної свідомості;
- формування навичок продуктивного проведення вільного часу [1, с. 8].

Взаємопроникнення та взаємодоповнення формальної освіти й неформальної мистецької освіти в художньо-творчих колективах дозволяє поглибити процеси особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів шляхом задоволення їхніх соціокультурних і освітньо-професійних потреб та створити посутнє підґрунтя для розвитку в майбутніх фахівців здатності усвідомлювати своє місце і роль у процесі виховання молодого покоління, нести відповідальність за власні вчинки та правильний вибір форм і методів впливу на особистість.

Такий вплив неформальної мистецької освіти посилюється її надзвичайною поліфункційністю. Так провідними функціями неформальної мистецької освіти є: естетичної соціалізації – підвищення активності майбутнього фахівця щодо формування естетичних смаків, здібностей і потреб; пробудження творчого начала; прагнення й уміння жити й творити відповідно до загальнолюдських цінностей; ціннісно-орієнтаційна – формування світогляду на основі узагальнених та інтерпретованих у мистецтві суспільних подій; розвиток духовності; усвідомлення людини як найвищої цінності; виховання почуття національної свідомості; професійно-розвивальна – поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для високорезультативної педагогічної діяльності, розвитку педагогічної майстерності; катарсисно-компенсаційна – формування гармонійної особистості; сприяння встановленню психічної рівноваги; виникнення почуття насолоди від творчості, відкриття, довершеності; надолуження прогалин у художній освіті; рекреаційна – поповнення духовних і фізичних сил майбутнього вчителя під час корисного проведення вільного часу.

Поліфункційність неформальної мистецької освіти дає підстави стверджувати доцільність її упровадження в систему вищої педагогічної освіти, тим паче, що надання студентам неформальної мистецької освіти відповідає дотриманню андрагогічної парадигми освіти. Зауважимо, що формуванню основ останньої сприяли погляди М. Ноулса, Р. Смітса,

П. Джарвіса, Ф. Пеггелера, І. Дзежговської, І. Вільш, С. Змеєва. Серед запропонованих ученими педагогічних теорій і концепцій цікавою для актуалізації проблеми конвергенції формальної й неформальної мистецької освіти є розроблена групою вчених з Ноттінгеймського університету модель, де за мету визначено розвиток творчого, критичного мислення, яке інтегроване з чуттєвою сферою людини: «Одним із основних компонентів успішного навчання дорослих є постійна реінтеграція когнітивної та емоційної сфер; комбінування групового та індивідуального навчання (самонавчання) сприяє розвитку творчого й критичного мислення в найбільшій мірі...» [3, с. 8]. Андрагогічна парадигма водночас дозволяє акцентувати увагу на:

- консолідації, підтримці та поширенні інтересу до навчання, відкритті нових перспектив соціально-культурного та професійного життя;
- орієнтації та порад щодо навчання;
- підвищенні професійно-трудової кваліфікації, актуалізації знань та умінь, роз'ясненні необхідності подальшого особистого розвитку та культурного збагачення;
- аналізі професійної траєкторії дорослого, його особистого росту та ролі в ньому нових знань [4, с. 169].

Виокремлені особливості андрагогічної парадигми освіти тісно пов'язують неформальну мистецьку освіту в художньо-творчих колективах з гуманістичною парадигмою, згідно з якою головною цінністю освіти є особистість із власними сутнісними силами й творчим потенціалом, а її головними завданнями є створення розвивального середовища для навчання, ріст активності й ефективності діяльності особистості, і як наслідок, якість її професійної підготовки.

В умовах неформальної мистецької освіти студентів педагогічних університетів гуманістична парадигма дозволяє акцентувати увагу на культурологічних і людинотворчих аспектах гуманістичної педагогіки. Це, у свою чергу, дає змогу урахувати індивідуальні психологічні особливості, ціннісні орієнтації, професійні сподівання майбутніх учителів, що робить освіту здатною перейти (за Л. Виготським) від безособистісних систем до долі кожної особистості.

Нині ж, на думку В. Онопрієнка, освіта, окрім того, що не встигає відповідати розвитку новітніх технологій, втрачає свій гуманістичний зміст [5, с. 203]. Зарадити цьому може постнекласична парадигма освіти, яка надає пріоритет гуманітарним дисциплінам, розвитку нелінійного мислення, становленню індивідуальності, звільненню людини в широкому сенсі [6 с. 229]. Осердям світогляду в постнекласичній парадигмі є людина, яка не існує відокремлено від світу, як і світ не існує без неї, тому «пристосування до швидкоплинного людського світу й постійно змінюваного життя не повинне мати лише стихійний, екстенсивний характер кількісного збагачення знанням, варто пропонувати світоглядно-методологічні орієнтири на цьому

шляху» [7, с. 329]. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів спрямована саме на формування здатності пізнавати світ і себе в ньому. Вибір вільної змістової траєкторії мистецько-освітньої діяльності дозволяє особистості набагато швидше реагувати не тільки на зміни в мистецькому просторі, а й на зміни в суспільному житті в цілому.

Значимість неформальної мистецької освіти визначається також її відповідністю освітній парадигмі людиноцентризму, оскільки сприяє поширенню в педагогічній практиці спрямування на особистісний розвиток кожного з урахуванням індивідуальних здібностей, нахилів, можливостей, а також на надання людині можливостей здобути професійну освіту та вдосконалювати її впродовж життя (підвищувати кваліфікацію, розвивати професійні компетентності відповідно до особистих уподобань та соціально-економічних потреб суспільства).

Здатність неформальної мистецької освіти відповідати вимогам вищезазначених парадигм свідчить про її спроможність утверджувати освітню парадигму – парадигму відкритої освіти, яка «полягає в необхідності забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх тих, хто повинен навчатися (у тих випадках, коли наявність сертифіката про загальну і/або відповідну професійну освіту є обов'язковою), хто має бажання, потребу (внутрішню або зовнішню мотивовані) навчатися впродовж життя і хто має для цього можливості (час, стан здоров'я, сімейні обставини, завантаженість на роботі тощо)» [8, с. 18]. Неформальна мистецька освіта є важливим складником в реалізації нової парадигми, адже дозволяє не тільки адекватно, раціонально й швидко реагувати на індивідуальні потреби людини, сприяти розвитку її особистості, а й вчасно корегувати її компетентнісний розвиток як у професійному так і в особистісному напрямках, що, у свою чергу, розширює можливості для самоосвіти, самовизначення, самоствердження та самовдосконалення людини.

Таким чином, рівень світоглядних орієнтацій майбутніх вихователів, учителів, психологів, соціальних працівників, які організують навчально-виховний процес в різних типах освітніх закладів, залежить від освітньо-виховного середовища педагогічного ВНЗ. Його організація може передбачати конвергентне поєднання формальної освіти майбутніх фахівців з неформальною мистецькою освітою в художньо-творчих колективах (хорах, вокальних та хореографічних ансамблях, театральних чи образотворчих гуртках, майстернях декоративно-вжиткового мистецтва тощо). Ефективність впливу неформальної мистецької освіти на рівень світоглядних орієнтацій студентів визначається її метою, завданнями та поліфункційним впливом на особистість, зокрема, функцій естетичної соціалізації, ціннісно-орієнтаційною, професійно-розвивальною, катарсисно-компенсаційною та рекреаційною. Освіта впродовж життя, гуманістична, постнекласична, людиноцентриська парадигми є методологічним орієнтиром для розв'язання проблеми надання студентам

вищих педагогічних навчальних закладів неформальної мистецької освіти, яка в конвергентному поєднанні з формальною сприяє високоякісному професійному становленню майбутніх учителів з високим рівнем світоглядних орієнтацій.

Список використаної літератури

1. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах : дис.. ... докт. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталія Вікторівна Сулаєва. – К., 2014. – 591 с. **2. Сулаєва Н. В.** Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти : монографія [Текст] / Наталія Сулаєва. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – 408 с. **3. Казанцева Е. А.** Ханін В. Н. Эволютивно-функциональный подход в обучении взрослых: Монография / Е. А. Казанцева, Ханін В. Н. – СПб.; ГНУ ИОВ РАО, 2005. – 96 с. **4. Жижко О. А.** Професійна освіта маргінальних груп населення Мексики та Венесуели: становлення та розвиток : монографія / О. А. Жижко; [за наук. ред. Л. Б. Лук'янової] – Херсон : Грінь Д. С., 2013. – 504 с. **5. Онопрієнко В. І.** Постнекласична наука і нова парадигма освіти» / В. І. Онопрієнко // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К. 2001. – Вип. V. – 312 с. **6. Кіпень В. П.** Пріоритети і цінності освітньої системи в умовах постмодерну / В. П. Кіпень // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К. 2001. – Вип. V. – 312 с. **7. Кизима В. В.** Человекомирная тотальность. Постнекласический манифест / В. В. Кизима // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К., 1995. – Вип. I. – 360 с. **8. Биков В. Ю.** Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / Валерій Юхимович Биков. – К. : Атіка, 2008. – 684 с.

Сулаєва Н. В. Формування світоглядних орієнтацій майбутніх учителів в умовах отримання неформальної мистецької освіти

У статті висвітлюються основні аспекти збагачення формальної освіти майбутніх вихователів, учителів, психологів, соціальних працівників неформальною мистецькою освітою з метою підвищення рівня осмислення студентами вищих педагогічних навчальних закладів свого місця й ролі в процесі виховання молодого покоління, усвідомлення прав і обов'язків, розуміння правильності вибору форм і методів впливу на формування вихованців і учнів та власне становлення світоглядних орієнтацій майбутніх фахівців. Наголошується на тому, що важливою умовою для досягнення такої мети є створення відповідного освітньо-виховного середовища вищого педагогічного навчального закладу, яке може передбачати конвергентне поєднання формальної освіти майбутніх фахівців з неформальною мистецькою освітою в художньо-творчих колективах. Підкреслюється, що ефективність впливу неформальної мистецької освіти на рівень світоглядних орієнтацій студентів визначається її метою, завданнями, функціями, а також

методологічними орієнтирами – парадигмами. Робиться висновок, що неформальна мистецька освіта в конвергентному поєднанні з формальною освітою сприяє професійному становленню майбутніх учителів з високим рівнем світоглядних орієнтацій.

Ключові слова: формування соціальних орієнтацій, неформальна мистецька освіта.

Сулаева Н. В. Формирование социальных ориентаций будущих учителей в условиях неформального художественного образования

В статье освещаются основные аспекты обогащения формального образования будущих воспитателей, учителей, психологов, социальных работников неформальным художественным образованием с целью повышения уровня осмысления студентами высших педагогических учебных заведений своего места и роли в процессе воспитания молодого поколения, осознание прав и обязанностей, понимания правильности выбора форм и методов воздействия на формирование воспитанников и учеников и собственно становления мировоззренческих ориентаций будущих специалистов. Подчеркивается, что важным условием для достижения такой цели является создание соответствующей образовательно-воспитательной среды высшего педагогического учебного заведения, которая может предусматривать конвергентное сочетание формального образования будущих специалистов с неформальным художественным образованием в художественно-творческих коллективах. Подчеркивается, что эффективность воздействия неформального художественного образования на уровень мировоззренческих ориентаций определяется ее целью, задачами, функциями, а также методологическими орієнтирами – парадигмами. Делается вывод, что неформальное художественное образование в конвергентном сочетании с формальным образованием способствует профессиональному становлению будущих учителей с высоким уровнем мировоззренческих ориентаций.

Ключевые слова: формирование социальных ориентаций, неформальное художественное образование.

Sulayeva N. Formation of Ideological Orientations of Future Teachers in the Conditions of Obtaining Non-formal art Education

The article highlights the main aspects of enrichment of formal education of future kindergarteners, teachers, psychologists, social workers by non-formal art education to enhance understanding of students of higher educational institutions of their place and role in the process of upbringing of the young generation of our country, awareness of rights and responsibilities, understanding of correct choice of forms and methods of influence on the formation of pupils and students and the actual formation of ideological orientations of future professionals. It is noted that an important condition for achieving this goal is the creation of appropriate educational environment at

higher educational institution, which can provide convergent combination of formal education of future specialists and non-formal art education in artistic groups (choirs, vocal and dance ensembles, drama and fine arts groups, workshops of decorative and applied art, etc). It is emphasized that the effectiveness of influence of non-formal art education at the level of ideological orientations of students is defined by its purpose, objectives, functions of aesthetic socialization: functions of value-orientation, of professional development, of catharsis and compensation and recreation and methodological guidelines - humanistic, post nonclassical, human-centered paradigms. It is concluded that convergent combination of non-formal art education and formal one promotes professional development of future teachers with a high level of ideological orientations.

Key words: formation of social orientations, non-formal artistic education.

Стаття надійшла до редакції 21.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Прошкін В. В.

УДК 351.741:35.088

О. Д. Царьов, І. С. Циб

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Тенденція зростання рівня організованої злочинності, корумпованості, групових і масових протиправних проявів, соціальної напруженості, ускладнення оперативно-службових завдань, які вирішуються Національною поліцією України, зумовлює підвищення вимог до особистісних якостей фахівців правоохоронної сфери.

Останнім часом у суспільстві спостерігається зниження соціальних стандартів життя, підвищення безробіття населення, збільшення серед населення кількості осіб, які перебувають у негативних психоемоційних станах (агресивність, роздратованість, ворожість та ін.), підвищення загальної кількості правопорушень та зростання жорстокої злочинності, що посилює екстремальність професійної діяльності працівників Національної поліції України. Забезпечення правопорядку в суспільстві за таких умов потребує, з одного боку, підвищення якості професійної освіти працівників правоохоронних органів і цілеспрямованого формування в них відповідних особистісних якостей, а з іншого – професійної надійності.

У нормативно-правових документах – Законі України «Про Національну поліцію», Наказі МВС України від 28.07.2004 № 842 «Про